

Congregation Keter Torah
Yeshiva University Center for the Jewish Future

Tisha B'av Webcast

WWW.YUTORAH.ORG/TISHABAV

Mourning for Jerusalem in 2008

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה

The program is sponsored by Rachel & David Ashendorf and Shari & Nathan Lindenbaum

Rabbi Dr. Jacob J. Schacter
August 10, 2008 • ט' מנחם אב תשס"ח

אקמצא ובר קמצא
חרב ירושלים

לא נחשב כגופו, אינה ראייה לכאן דלעבודה ממ"נ פסול דאם נכשירהו מטעם שהגמי הוא כגופו אי"כ הוא בע"מ ואינו שוה בזרעו של אהרן שפסול לעבודה ואם לא נחשב כגופו אי"כ הויה חציצה אבל לענין טבילה דליכא ממ"נ אפשר הוי כגופה כמו בניו. אבל יש להביא ראייה מכוחלת לרפואה שחוצץ כדאייתא בש"ך ס"ק י"ד. אך ג"ז אינו כלום דהא הטעם שיתחשב כגופה שחידש כתריה לא שייך אלא בסכנה בל"ז וגם רק בצריכה לילך תמיד ולא ברפואה שהוא רק לשעה ולא לסכנה והתם אולי ליכא סכנה או שהוא רק לשעה. אבל מטעמים הראשונים שכתבתי ודאי ליתא לטעם זה אף בצריכה תמיד למוך באונה וכ"ש לפי שעה שלא שייך כלל.

וטעם הג' של ידידי דאם תשהה הרבה בהמים ודאי יכנסו המים לאונה אף דרך המוך לכן נחשב ראוי לביאת מים אף שברגע דטבילה לא נכנסין המים. הוא טעם נכון וגם אני אמרתי טעם זה אבל לא שייך אלא באם היו יכולים ליכנס בהעת שאפשר לה לשהות במים דהוא רק עת קטנה כשלשה וארבעה מינוט בערך. דמה שאפשר ליכנס בזמן שא"א לאדם לחיות במים אין להחשיבו ראוי לביאת מים לטבילה דמה שיכנסו אחר מיתה אין שייך שוב להטבילה. ואי"כ יש לחוש שדרך המוך לא יכנסו המים לאון במינוטין האחדים שאפשר לה לחיות בהמים וכ"ש במוך הטבול בוועזעלין שאפשר שלעולם לא יכנסו בו המים. ולכן לא כתבתי טעם זה משום שלדינא לא יצוייר לסמוך עליו וכבר כתבתי זה לעיל.

ומש"כ ידידי איך רשאים אנו לסמוך על חדושים כאלו שבארתי למעשה ובפרט שהוא נגד איזה אחרו' הנה אני אומר וכי כבר נעשה קץ וגבול לתורה ח"ו שנפסוק רק מה שנמצא בספרים וכשיזדמנו שאלות שלא נמצאים בספרים לא נכריע אותם אף כשיש בידנו להכריע, ודאי לע"ד אסור לומר כן דודאי עוד יגדיל תורה גם עתה בזמננו ומתוויב כל מי שבידו להכריע כל דין שיבא לידו כפי האפשר לו בחקירה ודרישה היטב בש"ס ופוסקים בהבנה ישרה ובראיות נכונות אף שהוא דין חדש שלא דברו אודותו בספרים. ואף בדין הנמצא בספרים ודאי שצריך המורה ג"כ להבין אותו ולהכריע בדעתו קודם שיורה ולא להורות רק מחמת שנמצא כן דהוי זה כעין מורה מתוך משנתו שע"ז נאמר התנאים מבלי עולם שמורין הלכה מתוך משנתם בסוטה דף כ"ב עיי"ש בפרש"י. ואף אם הכרעתו לפעמים נגד איזה גאונים מרבותינו האחרונים מה בכך הא דאי שרשאין אף אנו לחלוק על האחרונים וגם לפעמים על איזה

ראשונים כשיש ראיות נכונות והעיקר גם בטעמים נכונים ועל כיוצא בזה אמרו אין לדין אלא מה שענינו ראות כמפורש בבבא בתרא דף קל"א עיי"ש ברשב"ם, כיון שאינו נגד הפוסקים המפורסמים בעלי הש"ע שנתקבלו בכל מדינותינו ועל כיוצא בזה נאמר מקום הניחו להתגדר בו וכרוב תשובות האחרונים שמכריעין בחדושים כמה דינים למעשה. אך אין להיות גם בהוראה וצריך למנוע כשאפשר אבל במקום צורך גדול וכ"ש במקום עיגון כעובדא זו ודאי מחוייבין גם אנחנו להורות אם רק נראה לנו להתיר ואסור לנו להיות מהעונים ולעגן בת ישראל או לגרום להכשיל באיסורין או אף רק להפסיד ממון ישראל. ועיין בגיטין דף ג' ענותנותו של ר' זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו שקשה למה אמר ענותנותו מה שייך זה לענוה ועיין במהר"ץ חיות דבר נכון וג"ז ממש כיוצא ומוכרחין אנו להורות גם למעשה כשנראה לנו בראיות ובהבנה ישרה ובפרט במקום עיגון כזה ולהציל ממכשול כזה.

והנה ראיתי עתה בס' נחל אשכול סי' ס"ה בענין חץ שכתב שלא כדברי דמוך שבאונה חוצץ וכל כך הוא פשוט אצלו עד שהקשה מזה על ראיית החכ"א ששן תותבת אינו חוצץ מהא שמתרת לצאת מזה שבמוך שבאונה נמי מותרת לצאת וחוצץ. וגם הביא שהקשה ס' גידולי טהרה מיוצאין באגד שעל המכה ודחקו לתרץ דאין דרך בשן ובאגד להסיר באופן לישאם בידה ורק מחמת הטבילה תסירם ותמתין מלהסירם עד שתבא למקוה וכן דחה דברי התשב"ץ שהביא ראייה דגומי און אין חוצצין מהא שכתב הרא"ש דמתרת לצאת דכיון שמכוסה בקשורו' אף בחוץ לא שקלא בדרך ורק בשביל הטבילה תמתין עד שתבא למקוה עיי"ש. ואני אומר רבותא ולמידתי דברי הראשונים כתשב"ץ והג"א ודברי החכ"א ופשטות הסוגיא שתלוי זה בזה בדברים כאלו שאינה טעם הוא וכי החשש הוא דוקא שמא תסירם קודם שתבא למקוה בעודה בדרך דלמה לה זה אף בחוטין שבראשה להסיר קודם דג"כ אינה מסירה אלא בשביל הטבילה וכל החשש הוא שמא אחר שתסירם במקום הטבילה לא תלבשם תיכף ותולידם ד' אמות או תביאם לביתה כמפורש בתוס' דעיקר מלבושיה שאף בחול אין דרך ללכת כלל ממקומה עד שתלבישם לא גזרו אבל בדברים קטנים יש לחוש שאין מקפידות אם אינן עליהן ורגילות הוא בחוץ כשמתיירין פעמים נושאות בידן עד ביתן ואי"כ מפורש שהחשש הוא שאחר שתסירם בבית הטבילה לא תלבשם תיכף ותביאם בידה ולא שתסיר בדרך קודם הטבילה שע"ז לא חיישינן כלל דלמה לה זה.

שנה שנה ד' פרק רביעי בנא קמא

דאם ק לכתוב רחמנא נבי מועד . וליכא למימר דכי כהן רחמנא רעה כהן לפסוק סה דהריוס בקדש קלא ומועד מדקלא קלא
והכי לא כתיבה נבי מועד דלא חייביה רחמנא כוונתו לאו כמקס שדיי כהן ולפסוק למידי כתיבה הריוס בקדש עמי לא
אזי דליכא למכתיבה רחמנא נבי מועד דאי רעיהא קפי וגם לכה למיטעי למדרישה אלא לפסוק וליכא כהן אלא דלא מולא כהן נבי מועד
אלא רעה למידי סה בקדש סק עלם ויהי עבא לפסוק למידי סה דהקדש כהריוס וכוון דס פסוק מועד נמי פסוק והיך קלא רעיהא
תורה אור

ד' א מיי ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס' ס'

היך ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

דאם כן כתיב קרא לאי רעה נבי מועד :
שך של ישראל שנה שך של כועני
פסוד : אמר ססה נפשך אי רעה דוקא
דכועני כי נגח דישאל נמי לפסוד ואי
רעה לא דוקא אפילו דישאל כי נגח
דכועני נדיב א' אבהו אמר קרא *עמד
וימדה ארץ ראה וירד גים ראה שבע
מצות ⁶ שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא
קיימו עמד והתיר כמנון לישאל ⁷ רבי
וחנן אמר מהבא דהופיע מדר פארן פארן
הופיע מסינן לישאל הניא נמי הבי שך
של ישראל שנה שך של כועני פסוד

היפס גילה משום והתיר : מפלך .
כאסיב והתיר הארע על כל
הארע ולא קיבלה : ובלה ארע .
כגון כפאריס הולאס מכפארי
(דגריס 3) וכוון וכפארי יטב החרים
וגו' (סס) וכן הארע הרבה : למד
שא"י מקיימן ארץ ס' . סהי איכס
מלווים אכל משעשן לא ספקן : למדו
סרבתס : חן מדבר אה . והס לא
גיל להס טעמו על דבר סיהא ממוט
שא"י כועני כחוקק הפקר משעשע
הכונה : דניחאס הוא . כלפי מעלה :
מחלבים

שך של כועני שנה שך של ישראל בין הם בין מועד משלם נוק
שלם שנאמר עמד וימדה ארץ ראה וירד גים ואמר הופיע מדר פארן
מאי ואמר וכי תימא האי עמד וימדה ארץ מבעי ליה לכודב מתנה
וכרוב ויפך ת"ש הופיע מדר פארן מפארן הופיע כמנון לישאל מאי
דרב מתנה דאי מתנה עמד וימדה ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע
מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום עמד והגלה אותם מעל אדמתם
ומאי משמע דהאי וירד לישאל האגלוי הוא כתיב דבא וירד גים וכתיב
התם *לותר בהן על הארץ ומתרגם לפנא בהן על ארעא מאי דרב יוסף
*דאי יוסף עמד וימדה ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו
עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתיר להם איהנו אחר איכ מציעו דופא
נשבר אמר מד בריה דרבנא לומר שאפילו מקיימן אותן אין מקבלין עליהן
שכר ולא *דתיניא *ירם אומר מנן שאפילו נכרי ועוסק בתורה שרוא ככהן
גדול חיל *אש' יעשה אותם האדם וחי כהם כתיבם ולויס וישאלים לא
נאמר אלא אדם הא למדה שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול
אמר אין מקבלים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמו שאינו מצווה ועושה : תד
*דאי תינא *גדול המצווה ועושה וירד כמו שאינו מצווה ועושה : תד
וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוסות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם
קראו ושני ושלוש בשעת פסירתן אמרו להם דקדקו בכל תורתכם ואמת
היא חין מדבר זה שאתם אמרים שך של ישראל שנה שך של כועני פסוד
של כועני שנה שך של ישראל בין הם בין מועד משלם נוק שלם ממי' אי
רעה דוקא אפילו דכועני כי נגח דישאל ליפסוד ואי רעה לא דוקא אפילו
דישאל כי נגח דכועני לחייב דרב זה אינ אגו מדיעים אותו למלכות רב
שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברחא אמרו ליה רבנן לעולא קס גיול גינחמיה
אמר לרו מאי איח לי גבי נחמא דרבבליא דניחאס הוא דאמרי מאי אפיש
למיעבר דא אפיש למיעבר עברי אול הוא לחודא נביה אל *ויאמר ה' (*אל
משה) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי מה עלה על רעונו של
משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק' בעצמו אמר ומה מדיעים
שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה *צדור את המדינים והכיתם אתם
מואבים

היך ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

שישה מקבוצה
ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'

ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'

ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'

ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'
ר' ר' ר' ר' ר' ר'

היך ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

היך ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

היך ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

היך ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס'

(7) בין אדם לאדם . והיינו פסוק דהאדם הרי סיפוס אדם הרי סיפוס האדם הרי סיפוס כמיסר הסיפוס שאדם כסו חין חסונא שכיך ואין פסוק אדם סיפוס אלא לרבות (הכלים 11) :

ערכות רבן נמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות אומר אבי הלכה כדברי האומר חובה ורבה אומר יהלכה כדברי האומר רשות. חיד מעשה בתלמוד ארז שבא לפני ר' יהושע אל תפלת ערכות רשות או חובה אומר ליה רשות כא לפני רבן נמליאל אל תפלת ערכות רשות או חובה אל תפלת אל והלא ר' יהושע אומר ליה רשות אל "המתן עד שיבגסו בעלי תריסין לבית המדרש כשנבגסו בעלי תריסין עמד השאל ושאל תפלת ערכות רשות או חובה אומר להם רבן נמליאל לרבנים כלום יש אדם שחלוק בדבר זה אומר ליה ר' יהושע לאו אל הלא משמך אמרו ליה רשות אומר ליה יהושע עמד על רגלך ויעידו כך עמד רבי יהושע על רגלו ואמר אלמלא אצי חי הווא מת יכול הווי להבתיש את המת ועכשיו שאני חי הווא חי האך יכול הווי להבתיש את הדין הווי רבן נמליאל יושב הורש ור' יהושע עומד על רגלו עד שרגנו כל העם ואמרו לדוצפית התורגמן עמד ועמד אומר עד כמה נצטערה תזיל בריה אשהך צערה בכבודת במעשה ר' צדוק צערה הוא נמי צערה רחא תעבירה מאן נקום ליה נצטערה רבבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לך עקבא דילמא קניש ליה דלית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לך אלעזר בן עזריה דהווא רבם הווא עשיר הווא עשיר לעורא דהא רבם דאי מקשי ליה כפרק ליה הווא עשיר דאי איה ליה לפלוזי לבי קיסר אף הווא אול ופלה הווא עשיר לעורא רות ליה זכות אבות ולא מצי קניש ליה אתו ואמרו ליה ניווא ליה למר דלדיה ריש מתבתא אמר ליה איזיל ואימליך באנשי ביתי אול ואמליך בדביתו אברה ליה

ע"כ. כל שאפשר לאדם להרחיק מן המחלוקת ראוי לו להרחיק, וכל שכן הגדולים ובני המעלה, וכל שכן הצבור. ואף כשהכרח מביאם לחלוק ולהעביר הנכבד משררתו אין ראוי להם ליתנה לאותו שבשבילו אירע לו דבר זה. אעפ"י שהוא ראוי לכך, מפני שבוז יש למועבר חלישות הדעת יתרה. והוא שאמרו כאן מאן נוקים נוקמיה לר' יהושע הווי ליה בעל דבר, וכן מצינו במחלוקת של קרת * אמור אל אלעזר בן אהרן וירם את המחמתות, ולא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן עצמו, כדי ללמד דרך ארץ בכך, אלא בוררים להם אחר גדול ותגון בכל דבר וממנין אותו, ומשמגוהו אין מורידים אותו בלא טענה אלא אם כן יסכימו להחזיר את הראשון, ואף בזה מניחים לו מקום להיותו חולק עמו בכבודו ולהיותו אצלו כעין שותף וחבר.

ל' חיים מאמר פל

ובברכות (כ"ז ב'). איתא, שבעה שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו, משום שפגע בכבודו של ר' יהושע, לא מינו את ר' יהושע במקומו, משום שעל ידיו הי' המעשה, וכ' שם המאירי, "שאע"פ שהי' ר"י ראוי להיות נשיא, לא מינוהו, מפני שיש לר"י בזה חלישות הדעת יתירה, וכן מצינו במחלוקת של קורח "אמור אל אלעזר בן אהרן וירם את המחמתות וגו'" (במדבר י"ז ב'), לא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן עצמו, כדי ללמד דרך-ארץ בכך."

מאמר פל
כ"ז ב' דברות

הדברים מפליאים, בשלמא במעשה דר"י נשיא ישראל קדוש ה', היה על חז"ל לשקול מעשיהם בפלס ולחשוש לכך, אבל אלו מאתים וחמישים איש מקריבי הקטורת החסאים בנפשותם שחלקו על כהונתו של אהרן, ועליהם אמר משה "לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה'", ואשר אש ה' אכלתם, מה מקום יש לחשוש לכבודם ולצרות שלא "בעל המחלוקת" שלתם ירם את המחמתות?

ונלמד מזה שלא רק שיש לחוש לכבודו של ר"י נשיא ישראל, אלא אפי' אלו, שהיו בני מות ו"נועדים על ה'" אין כבודם תפס, ועונשם נממד ונשקל בדקדוק נפלא, ולא ניתן להם אלא לפי חשכון מדוקדק זה, ואף שבמעשה זה נחרתו לדראון עולם על מזבח ה', מ"מ שאהרן עצמו ירם המחמתות ה' יותר משה שהגיע להם, ומנע הקב"ה את אהרן מזה, שאף בזמן שעבר אדם אפי' בדבר תמור מאד, ונענש בעונש גדול ביותר, לא הופסק כבודו לגמרי, ואין לתת לו כמלא נימה יותר משה שמגיע לו.

ל' חיים מאמר פל

ואיוב ט"ו) - מפיס ומנתח אותי על ירי רשעים שאינן אלא מקניטים: (לנ) אולי נסתה. כמו לולי, קצמים שאולי משמש בלשון לולי: גם אתכה הרנתי. הרי זה מקרא מפרס והוא כמו גם הרנתי אותך, קלומר, לא העקבה בלך קראתך על ידי, כי גם הרנתי: ואותה החיית. וקתה מפני שהקרה והקיתתך, ולא קלקל לעמוד בתוכחה - כמו שקתוב ויאמר לא - הרנתיך, שלא יאמרו זו היא ששלקרה בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב. שחם המקום על כבוד הבריות, וכן (ויק' כ'), והרנתי את האשה ואת הבהמה, וכן את הבהמה הרנתי (תה"א): (לר) כי לא ידעתי. גם זה נגותו, ועל קרחו הודרה, שהווא היה משפסם שידע דעת קליון, ופיו העיד לא ידעתי (שם): אם רע בעיניך אשובה לך. להתרים קנד המקום היא חשיבה זו, אמר לו הווא בעצמו צחי ללקת ואתה מלאך מבשל את דכריו למעד הווא

ל' חיים

וכן מצינו בבלעם, שמיד לאחר שאנונו הוכיחה אותו, מתה, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחה, ולא הי' יכול להשיבה, וחם המקום על כבוד הבריות (רש"י במדבר כ"ב ל"ג כ"ג מ"ד). בלעם היה אבי אבות כל הפחיתות שבעולם (עי' אבות פ"ה מ"ט, ובפני הר"י שם), אעפ"י שמשש לפגיעה בכבודו, המית הקב"ה את האתון. ואע"פ שאילו היתה האתון חיה, היה כאן "קידוש השם", כל רואה אותה היה אומר, זו שפתח ה' את פיה, מ"מ כיון שיש בהישרותה בחיים פגיעה קלה כפחות שכפחותים זה, חם המקום על כבודו והמית את האתון.

ואין הדברים אמורים דוקא בכבודו של הכלל כולו, אלא אף בכבודו של הפחות שבבריות, שכן מצינו (גיטין נ"ז א') אמר ר' אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו, יעו"ש, הנה בושה זו אינה בושה של כלל ישראל, אלא בושה של יחיד, של בר קמצא שמשום כושתו לא נמנע מלהיות רודף על כל ישראל, ולמסור אותם למלך רומי, אף בושתו של אדם מושחת זה בוקעת רקיעים, והיא היא שהחריבה את בית המקדש ושרפה את ההיכל.